korporatsioon »Sakala« asutajaid ja ühes K. Menning'i (vt.), Fr. Kangro j. t. ajalehe »Meie Aastasada« (ilmus Tartus aa. 1911—16) ja «Tartu Päevalehe» (ilm. aa. 1913-16) algatajaid ja väljaandjaid. Leht asus opositsioonis »Postimehe« esindatud vooluga.—Politilisel alal on R. tegev olnud I Vene Riigivolikogus, kuhu ta valiti a. 1906 Liivimaa kub. E. R. Eduerakonna kandidaadina, ja aa. 1923—26 II Riigikogus, kuhu oli valitud Majaomanikkude Seltside Liidu nimekirja järgi. Alates a.-st 1923 on R. Tartu linnavolinik ja volikogu abijuhataja.

Isikl. j. m. saadud andmed. *T.*

S.

SAABERK, vt. **SAARESTE.**

SAAL, ANDRES, kirjanik, sünd. 9. V 1861 Pärnumaal Tori v. Laasi taluomaniku pojana, käis Selja vallakoolis ja Tori kihelkonnakoolis, õppides lisaks veel omaette, õiendas 1880. a. vallakooliõpetaja kutseks nõutava eksami ja pidas kodukohas seda ametit. Samal ajal oli ta »Oleviku« kaastööliseks, kuni A. Grenzstein ta 1884. a. Tartusse enese abiliseks kutsus. Ajalehe-töö kõrval oli S. õpetajaks Jaani koguduse koolis ning hoolitses ka enese hariduse jätkamise eest, kuulates vabakuulajana ülikoolis peamiselt ajaloo ja arheoloogia loenguid aa. 1886—89. »Oleviku« toimetuses oleku ajal tegi S. esimesed katsed ilukirjanduses: 1885. a. ilmus ta esikteos »Põgenenud kloostri kasvandik«, millele järgnes »Vambola« (Tartu, 1889). 1890. a. lahkus S. »Oleviku« toimetusest ning asutas ühes Joh. Grenzsteiniga toiduainetekaupluse. Äri ei õnnestunud, kuid S.-il oli rohkem aega kirjanduslikuks tegevuseks ja seepärast koondub sellele ja järgnevaile aa.-ile suur hulk uusi S.-i teoseid: »Hilda« (Tallinna, 1890), »Sõstra-silmad« (Tartus, 1890), »Aita« (Tall. 1891), »Uudu ja Meeta« (Rakvere, 1891), puhtajalooline »Päris ja prii« I (Rakv. 1891), »Kunstniku paleus« (Rakv. 1892), »Ämariku tunnid« (Tartus, 1892) ja »Leili« (annetena ilmunud Paides, 1892—93, II tr. Tartus, 1926). A. 1893 tuli S. tagasi »Oleviku« juurde, seekord tsinkograafina, kuna ta vaheajal oli omandanud vastava kutseoskuse Kronenbergis ja Viinis. Sesse ametisse jäi S. kuni 1897 a. Sel ajal ilmusid veel temalt »Dan ja Singa« (Tall., 1893), »Romaanlik kosimine ehk karistav kihlvedu« (Rakv., 1894), »Vaimude vallas« (Tartu, 1894) ja puhtajaloolise sisuga tööd »Üleüldine isamaa ajalugu« I (Rakv., 1893) ning »Päris ja prii« II (Rakv., 1893). 1897 a. lahkus S. kodumaalt, oli lühemat aega Saksamaal ning astus 1898. a. Hollandi riigiteenistusse topograafina Jaava saarele, kuhu jäi pikemaks ajaks kuni Hollandi riigipensioni väljateenimiseni. Kodumaalt lahkumisega kaldus ta kõrvale kirjanduslikust tegevusest. Küll ilmus tal veel paar romaani »Priiuse ja isamaa eest« (Tartu, 1903) ja »Valge vanne« («Olewik» 1911, nr. 22—101 ja eriraamatuna Tartu, 1912), kuid need võõraainelised raamatud langevad välja kirjandusliku arvestamise piiridest. Peale nende on S.-ilt sellest ajajärgust veel mõned populaarteaduslikud brošüürid. 1920. a. lahkus S. Bataaviast ning asus Kaliforniasse, kus ta praeguseks (1928) asukohaks on Los Angeles. Veel a. 1927 ilmus temalt Tartus jutustus »Saarepiiga«. — S. i toodang käsitleb pea terveni ajaloolisi aineid. Ajaloolise jutustuse viljelejana hakkas ta esimesena kinni pidama ajaloolisest tõepärasusest, tutvus eelnevalt vastava teadusliku kirjandusega, rahvaluulega, kodumaa arheoloogilise topograafiaga jne., kuid hoolimata sellest pole üksikasjades ta kirjeldus ajalooliselt siiski küllalt järjekindel ega tihe. Sest S. hindas enne kõike sündmustiku põnevust ja kirjavust ning ohverdas sellele üksikasjade ajaloolise täpsuse. Sündmustiku ülesehituse osavuses peitub autori peavoorus, kuigi ka kompositsioonis on palju põhjendamata kuhjamist, keerulisust ja šabloonilisi võtteid, kas või alati etteaimatava hea lõpu näol. S.-i tegelased on liialdatult head või kurjad, skemaatilised, ilma isikupärasuseta ning psühholoogilise arenguta. Tal on õieti ainult kaks korduvat tüüpi: hea ja kurja tegelase tüüp. Seepärast jääb ta teoste vahel erinevusena mällu üksnes välimine sündmustik, mitte tegelaste isikupärasus. S.-i paremad tööd on »Vambola«, »Aita« ja »Leili«, eriti viimane. Need jutustused moodustavad tsükli, milles käsitletakse eestlaste ja liivlaste allaheitmist sakslaste poolt XII sajandi lõpul ja XIII alul. Tema puhtajaloolised teosed »Päris ja prii« 2 köidet ning »Üleüldine isamaa ajalugu« kannatavad nõrgast allikakriitikast olenevate puuduste all. S.-i teosed on olnud läinud a. s. loetavamaist ning oma aine tõttu kõrgelt hinnatava rahvuslikult kasvatava mõjuga.

S.-i saksakeelsed käsikirjalised memuaarid ühes K. E. Söödi äärmärkustega; Eesti bibliograafia asutise andmed; Hermann, E. kirj. ajal., 503; Post. album, lk. 235 lk. 235 jj.; Kampmann, Peaj. II[II], lk. 287 jj.; Ridala, E. kirj. ajal (1922), lk. 71 j.; Õitsituled I (1923), lk. 53. *O. U.*

SAAR, Mart, helikunstnik, sünd. 28. IX 1882 Viljandimaal Vastsemõisa v. Hüpassaarel metsavahi pojana. Keset suuri metsi ja